

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในประเทศไทย

Developing Excellent Schools in Thailand

นายทองพิน เมืองซอง

ผู้อำนวยการกองอำนวยการ สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

Mr. Thongpin Muangsong

Director of the Office of the Administration, Office of the Buddhist Studies Area,

General Education Division, Area 14

Corresponding Author E-mail : thongpin16@gmail.com

(วันที่รับบทความ : 19 ธันวาคม 2024; วันแก้ไขบทความ : 26 ธันวาคม 2024; วันที่ตอบรับบทความ : 26 ธันวาคม 2024)

บทคัดย่อ

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในประเทศไทยเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่มีความซับซ้อนและแข่งขันสูง โรงเรียนที่เป็นเลิศต้องส่งเสริมทั้งความรู้เชิงวิชาการ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรม การบูรณาการแนวคิดทั้งในด้านนโยบาย การศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นสมรรถนะ การสร้างครูมืออาชีพ การบริหารจัดการโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม และใช้ธรรมาภิบาล ตลอดจนการสนับสนุนจากชุมชน เครือข่าย และเทคโนโลยีสารสนเทศ จะเอื้อต่อการสร้างระบบการศึกษาที่เท่าเทียม มีคุณภาพ และยั่งยืน บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในประเทศไทย ผ่านการทบทวนนโยบายศึกษาและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกลยุทธ์เชิงปฏิบัติที่ใช้ได้จริงในบริบทไทย

คำสำคัญ : การพัฒนา, โรงเรียนให้เป็นเลิศ

Abstract

Developing excellent schools in Thailand is crucial for improving educational quality and preparing learners to thrive in the complex, competitive 21st century. Such excellence involves not only academic knowledge but also life skills, moral values, and ethical attributes. Integrating national educational policies, competency-based curricula, professional teacher development, participatory school management guided by good governance, and support from communities, networks, and information technology can foster an equitable, high-quality, and sustainable education system. This article aims to propose strategies for developing excellent schools in Thailand by reviewing relevant educational policies, standards, and actionable approaches suitable to the Thai context

Keywords: development, school excellence

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และสังคมไทยให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศจึงเป็นภารกิจสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่าย ในบริบทของประเทศไทย ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดนโยบายและมาตรการพัฒนาคุณภาพการศึกษาออกอย่างต่อเนื่อง ทั้งการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) การเสริมสร้างคุณภาพครูผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ (สพฐ., 2562; สมศ., 2562)

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันคือ การแปรแนวคิดเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียนและบริบทโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศไม่เพียงต้องคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือคะแนนสอบมาตรฐาน แต่ยังต้องคำนึงถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สามารถเผชิญโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และมีจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OECD, 2016; UNESCO Bangkok, 2015) อีกทั้งยังต้องเน้นการปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ดังนั้น บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในประเทศไทย โดยประมวลจากนโยบายด้านการศึกษา มาตรฐานการประเมินคุณภาพ ตลอดจนงานวิจัยและแนวปฏิบัติที่ดีที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล เนื้อหาในบทความจะกล่าวถึงแนวคิดเรื่องโรงเรียนที่เป็นเลิศ สภาพการณ์ปัจจุบันของการศึกษาไทย มาตรการและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ตลอดจนการบูรณาการทรัพยากร เทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการศึกษาที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

1. แนวคิดและความสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศ

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศมิใช่เพียงการปรับปรุงด้านใดด้านหนึ่ง แต่คือกระบวนการยกระดับคุณภาพในทุกมิติของโรงเรียน ตั้งแต่การออกแบบนโยบายการศึกษา การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน คุณภาพครูและบุคลากร การบริหารทรัพยากร ไปจนถึงการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาเชิงระบบ (systemic reform) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและบูรณาการ การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศจึงมีความหมายถึงการสร้างสถานศึกษาที่สามารถผลิตผู้เรียนที่พร้อมด้วยความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในสังคมโลก (World Bank, 2018)

โรงเรียนที่เป็นเลิศนั้นคาดหวังให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ความสามารถในการสื่อสาร (communication) และการทำงานร่วมกัน (collaboration) หรือที่เรียกว่าทักษะ 4C ของศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การแก้ปัญหา และคุณธรรมจริยธรรมที่แข็งแกร่ง การพัฒนาเช่นนี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered approach) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning)

2. นโยบายและกรอบมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนในประเทศไทย

ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาและมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศ ตัวอย่างเช่น นโยบายไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0) ที่เน้นการพัฒนาคนสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ และนวัตกรรม บูรณาการกับแผนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้เสนอแนวทางพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ (สพฐ., 2562)

ในส่วนของ การประเมินคุณภาพภายนอก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้พัฒนาเกณฑ์การประเมินที่เน้นการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งเสริมให้โรงเรียนปรับตัวและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่เพียงเพื่อผ่านการประเมินแต่เพียงอย่างเดียว (สมศ., 2562) การมีกรอบแนวทางเหล่านี้ช่วยให้โรงเรียนทราบทิศทางการพัฒนาและสามารถปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องกับมาตรฐานและความคาดหวังของสังคม

3. การพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ

หลักสูตรที่มุ่งเน้นสมรรถนะเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศ โดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ (learning outcomes) มากกว่าการท่องจำเนื้อหา ผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (hands-on experience) การแก้ปัญหาจริง (problem-based learning) การเรียนรู้แบบโครงงาน (project-based learning) และการบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอน (UNESCO Bangkok, 2015; OECD, 2016) การปรับปรุงหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ชุมชน และประสบการณ์ของผู้เรียน จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนผล การใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้ตรงกับความสนใจและความสามารถเฉพาะตัว (personalized learning) อีกทั้งยังเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์

4. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ครูเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เป็นเลิศ การพัฒนาครูในทุกมิติเพื่อให้ครูมีความรู้ความสามารถรอบด้าน มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และสามารถใช่วิธีสอนเชิงรุก (active teaching) จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (OECD, 2016) การเสริมสร้างให้ครูมีส่วนร่วมในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จะช่วยให้ครูแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดี ตลอดจนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูด้วยตนเอง

นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารโรงเรียนก็มีความสำคัญเช่นกัน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจแนวโน้มของการศึกษาโลก และสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล (good governance) จะช่วยสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้ครูและบุคลากรอื่น ๆ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

5. การบริหารจัดการเชิงคุณภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน

โรงเรียนที่เป็นเลิศต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โปร่งใส และเน้นผลลัพธ์เชิงคุณภาพ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (evidence-based management) ในการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงาน ช่วยให้สามารถปรับปรุงกลยุทธ์และนโยบายได้อย่างแม่นยำ การสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่นจะเสริมทรัพยากรและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียน (สพฐ., 2562) ความร่วมมือจากชุมชนและเครือข่ายสามารถมาในรูปแบบของการสนับสนุนด้านทุนทรัพยากร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาครู และการร่วมมือกันกำหนดทิศทางการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของสังคม การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจและสังคมโลก

6. บทบาทของเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศ ทั้งในแง่ของการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การใช้ระบบบริหารสถานศึกษาแบบดิจิทัล (Digital School Management) ช่วยให้ข้อมูลต่าง ๆ ถูกจัดเก็บและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด (World Bank, 2018) ในมิติการเรียนการสอน การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) การเรียนรู้ออนไลน์ และการประเมินผลแบบเรียลไทม์ ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและท้าทายความสามารถของตนเอง นอกจากนี้ การส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนกลับทาง (flipped classroom) โมเดลการเรียนรู้ด้วยเกม (game-based learning) หรือการนำวิธีการเรียนรู้แบบเสมือนจริง (virtual reality) เข้ามาใช้ ช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงบันดาลใจของผู้เรียน

7. ความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในบริบทไทย

แม้ว่าการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศจะมีแนวทางและนโยบายรองรับ แต่ก็ยังคงเผชิญความท้าทายในบริบทไทย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ชนบท ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ความไม่ต่อเนื่องในการปฏิรูปการศึกษาตามวาระทางการเมือง ตลอดจนการปรับตัวของครูและผู้บริหารต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและแนวคิดใหม่ ๆ (UNESCO Bangkok, 2015)

อย่างไรก็ตาม มีโอกาสและช่องทางในการพัฒนาที่สามารถเป็นไปได้ เช่น การพัฒนาเครือข่ายระหว่างโรงเรียน การใช้เทคโนโลยีเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ในพื้นที่ห่างไกล การสร้างแรงจูงใจให้ครูเข้าสู่เส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพ การบูรณาการศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นลงในหลักสูตร ตลอดจนการสนับสนุนจากภาคประชาสังคมและภาคเอกชนที่จะช่วยเสริมทรัพยากรและนวัตกรรม

บทสรุป

การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศในประเทศไทยเป็นกระบวนการเชิงระบบที่ต้องอาศัยการบูรณาการในหลายมิติ ตั้งแต่ระดับนโยบาย กระบวนการบริหารจัดการ ไปจนถึงการเรียนรู้ในห้องเรียน การเน้นสมรรถนะของผู้เรียน ทักษะศตวรรษที่ 21 และคุณค่าทางจริยธรรม ความเป็นมืออาชีพของครูและผู้บริหาร ตลอดจนความร่วมมือของชุมชนและเครือข่าย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ล้วนมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ หากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถประสานความร่วมมือและขับเคลื่อนเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนไทยจะสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เท่าเทียม และเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสู่นาคตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2562). แนวทางพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.). (2562). เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบใหม่. กรุงเทพฯ: สมศ.
- OECD. (2016). Education in Thailand: An OECD-UNESCO Perspective. Paris: OECD Publishing.
- UNESCO Bangkok. (2015). Education Policy Review: Thailand. Bangkok: UNESCO.
- World Bank. (2018). Thailand Economic Monitor: Technological Disruption – Opportunities and Challenges for Thailand. Washington D.C.: World Bank.